

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

บทเพลงเป็นผลผลิตจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ มีการสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลานาน จนถือเป็นมรดกทางสังคมอย่างหนึ่ง เพลงเปรียบเสมือนเป็นกระจกบานใหญ่สะท้อนภาพทางสังคมและวัฒนธรรม และในสังคมไทยมีเพลงอยู่หลายประเภท เพลงลูกทุ่งก็เป็นเพลงประเภทหนึ่งที่ก่อเกิดขึ้นและดำรงอยู่ในวิถีสังคมไทย โดยมีจุดเริ่มต้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองราวปี พ.ศ.2488-2489 กล่าวคือ ได้มีการนำเสนอบทเพลงโดยนำเอาแนวเพลงสากลนิยมผสมผสานกับศิลปะพื้นบ้าน เกิดเป็นแนวเพลงประเภทใหม่ซึ่งได้รับความนิยมอย่างมากเนื่องจากมีเนื้อหาตรงกับความเป็นจริงในสังคม สะท้อนชีวิตของสังคมระดับชาวบ้าน โดยใช้คำที่เรียบง่าย มีทำนองพื้นบ้านที่คุ้นหู ลีลาการขับร้องมีเอกลักษณ์เฉพาะด้วยการใช้ลูกคอ ลูกเอื้อน จนกระทั่งปี พ.ศ.2507 จานง รังสิกุล หัวหน้าฝ่ายจัดรายการ “ลูกทุ่งกรุงไทย” ได้นำนักร้องแนวตลาดไปออกรายการทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 4 (ปัจจุบันคือ โมเดิร์นไนน์ทีวี) ตั้งแต่นั้นจึงเรียกเพลงแนวใหม่นี้ว่า “เพลงลูกทุ่ง” (นคร อนุมทรัพย์, 2532: 33)

เพลงลูกทุ่งถือกำเนิดและพัฒนาอยู่คู่กับสังคมไทยมาตลอดตั้งแต่ปี พ.ศ.2507 อันเป็นปีที่นับเป็นการให้กำเนิดคำว่าเพลงลูกทุ่ง เป็นต้นมา เพลงไทยลูกทุ่งได้มีการขยายตัวและมีการเคลื่อนเปลี่ยนตลอดเวลาจากสังคมเมือง ได้แพร่กระจายเข้าไปสู่สังคมชนบท โดยวิธีการทางธุรกิจแบบทุนนิยมเป็นตัวนำและใช้สื่อสารมวลชนเป็นตัวแพร่กระจาย เมื่อกาลเวลาผ่านไปพร้อมการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงของเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม เพลงลูกทุ่งก็ยังอยู่คู่กับสังคมไทยในแทบทุกระดับชั้น โดยเฉพาะมีบทเพลงหลายๆ บทเพลงที่มีเนื้อหาสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้ใช้แรงงาน จนเสมือนว่านำเรื่องราวชีวิตจริงของผู้ใช้แรงงานมาแต่งเป็นบทเพลง (เจนภพ จบกระบวนวรรณ, 2550: 15)

เพลงลูกทุ่งเกิดจากความเกี่ยวพันที่ผู้แต่งเพลงกับนักร้องส่วนใหญ่เป็นคนจากชนบทที่มีการซึมซับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชนบทมาถ่ายทอดสิ่งที่เกิดขึ้น โดยนำมาใส่ในเนื้อเพลงรวมทั้งทำนองที่เป็นทำนองพื้นบ้านที่คุ้นหู สามารถฟังแล้วเข้าใจง่ายไม่ต้องมาทำความเข้าใจเนื้อเพลงหลังจากได้ฟัง ดังที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2533: 36) ได้ทรงพระราช

นิพนธ์เกี่ยวกับเพลงลูกทุ่งไว้ว่า เพลงลูกทุ่งเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมของชาติซึ่งมีความสัมพันธ์กับสังคมไทยอยู่หลายประการคือ

1. เป็นหลักฐานข้อมูลทางประวัติศาสตร์สังคมของประเทศ
2. เป็นที่รวมของภูมิปัญญาและทรัพย์สินทางปัญญาของชาวบ้าน
3. เป็นเพลงที่เรียบง่าย คือ เข้าใจง่าย ร้องง่าย จำง่าย
4. สามารถเข้าถึงสังคมทุกชนชั้น กระจายได้กว้างไกลถึงชนบททุกแห่ง
5. มีความเป็นไทยทั้งในเรื่องของภาษา ทำนองและการขับร้อง

เพลงลูกทุ่งนั้นร้องกันตั้งแต่เด็กเล็กจนคนสูงอายุ เพลงไทยลูกทุ่งมีการเผยแพร่ทางสื่อวิทยุ โทรทัศน์ แถบบันทึกเสียง การประชาสัมพันธ์ ตลอดจนการคมนาคมที่สะดวกเป็นเครื่องช่วยให้เพลงไทยลูกทุ่งออกไปสู่ชนบทที่ห่างไกลทุกแห่งหนโดยใช้เวลารวดเร็ว ในชีวิตประจำวันของมนุษย์การสื่อสารเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตไม่ว่าทางใดก็ทางหนึ่ง รวมทั้งเรายังใช้การสื่อสารช่องทางใดช่องทางหนึ่ง ประเภทใดประเภทหนึ่ง เพื่อแสวงหาความสุข เพื่อผ่อนคลายความรู้สึก เพื่อเป็นเพื่อนยามเหงาและช่วยสร้างความหวังกำลังใจให้กับชีวิต ซึ่งในงานวิจัยจะกล่าวถึง บทเพลงไทยประเภทหนึ่งคือ เพลงไทยลูกทุ่ง ซึ่งจะเจาะกลุ่มผู้ฟังเฉพาะผู้ใช้แรงงานเป็นหลัก โดยจะมุ่งประเด็นที่น่าสนใจว่า ผู้ใช้แรงงานสามารถรับรู้ถึงการสื่อความหมายที่ผู้แต่งเพลง การนำวิถีชีวิต การต่อสู้ของศิลปินที่ผู้ใช้แรงงานชื่นชอบมาเป็นแบบอย่างของการต่อสู้ มาเป็นพลังในการดำรงชีวิต สร้างแรงจูงใจในการต่อสู้กับชีวิต เพื่อทำให้เกิดแรงขับให้เกิดความต้องการอันนำไปสู่ความสำเร็จ นอกจากนี้เพลงไทยลูกทุ่งยังเป็นเพื่อนในเวลาสุข เวลาทุกข์ เวลาที่ต้องการมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาหล่อเลี้ยงชีวิตให้เกิดพลังที่จะต้องต่อสู้ต่อไป ในส่วนของผู้ใช้แรงงานซึ่งส่วนใหญ่จะเดินทางมาจากชนบทต่างจังหวัด ไม่ว่าจะมาใช้แรงงานในภาคการเกษตร ภาคโรงงานอุตสาหกรรม ภาคการก่อสร้าง และภาคบริการ ซึ่งบางครั้งต้องมาต่อสู้เพียงลำพัง ขาดญาติพี่น้อง มีแต่เสียงเพลงไทยลูกทุ่งที่บอกกล่าวเล่าเรื่องราวการต่อสู้ สร้างพลังใจ สร้างความเชื่อมั่นในชีวิต เสียงเพลงไทยลูกทุ่งที่กล่าวถึงผู้ใช้แรงงานนั้นย่อมเป็นเสมือนเพื่อนข้างกายของผู้ใช้แรงงานในทุกๆ ช่วงเวลา บทเพลงไทยลูกทุ่ง มีหลากหลายเรื่องราว ไม่ว่าจะพูดถึงชีวิตการต่อสู้ของผู้ใช้แรงงาน การถูกล่อลวง เอารัดเอาเปรียบ การพูดถึงความรักของคนหนุ่มสาว ความสุขสมหวังในความรัก การผิดหวังในความรัก ความรักในครอบครัว ความรักในท้องถิ่นที่ตนกำเนิดมา เป็นต้น ในชีวิตประจำวันของผู้ใช้แรงงานนั้นมีรูปแบบการดำรงชีวิตซึ่งอาจจะแตกต่างกันไปบ้างตามสถานที่ที่เกิดมา ภูมิหลังการศึกษา เพศและอายุที่แตกต่างกัน ย่อมมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน บางคนอาจจะได้ฟังเพลงจากวิทยุ บางคนอาจจะได้ฟังเพลงจากโทรทัศน์ หรืออาจจะได้ฟังจากเวทีคอนเสิร์ตที่แสดงตามสถานที่ต่างๆ การทำวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยเกี่ยวกับบทเพลงลูกทุ่งที่มีต่อผู้ใช้

แรงงาน โดยศึกษาเนื้อหาในบทเพลงแต่ละเพลงว่า ผู้แต่งเพลงใช้วิธีการสื่อความหมายอย่างไร ศึกษาว่า ผู้ใช้แรงงานสามารถรับรู้ถึงการสื่อความหมายอะไรบ้างกับชีวิตของผู้ใช้แรงงาน และสามารถสร้างกำลังใจแก่ผู้ใช้แรงงานได้อย่างไร ศิลปินที่มีบทบาทในการนำเสนอบทเพลงที่เป็นเสมือนตัวแทนของผู้ใช้แรงงานในปัจจุบัน ได้แก่ ศิลปินฝ่ายชายซึ่งถือว่าเป็นขวัญใจผู้ใช้แรงงาน คือ ไมค์ ภิรมย์พร และศิลปินฝ่ายหญิงคือ ต่าย อรทัย ซึ่งศิลปินทั้งสองคนเปรียบเสมือนเป็นตัวแทนของผู้ใช้แรงงานที่สะท้อนวิถีชีวิตของผู้ใช้แรงงานผ่านบทเพลงลูกทุ่ง

กระบวนการสื่อสารผ่านบทเพลงลูกทุ่งนั้นประกอบด้วยผู้ส่งสารคือ นักแต่งเพลง ได้ประพันธ์บทเพลงขึ้นมา แล้วมอบให้ศิลปินเป็นผู้ขับร้องถ่ายทอดเนื้อหาและความหมายของบทเพลงแล้วส่งผ่านสื่อหรือช่องทางการสื่อสารชนิดต่างๆ ทั้งสื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ มีเดียวิดีโอ ซีดี คาราโอเกะ การแสดงคอนเสิร์ต เพื่อส่งไปยังผู้รับสารคือ ผู้ใช้แรงงาน โดยนับนี้ทั้งบทเพลงและตัวศิลปินถือเป็น “สาร” (message) ที่ถูกประกอบสร้างความหมายไว้ผ่านทางถ้อยคำ ประโยค วลี โดยมีการวางโครงการสร้างการเล่าเรื่อง วิธีการเล่าเรื่อง และมีการใช้สัญลักษณ์เพื่อสื่อความหมาย ไปยังผู้ใช้แรงงาน ในการแต่งเพลงต้องอาศัยความสามารถ ศิลปะ จินตนาการ และพรสวรรค์ของนักแต่งเพลง เพื่อการประกอบสร้างความหมาย ทั้งความหมายตรงและความหมายแฝง ศิลปะการแต่งเพลงลูกทุ่ง วิธีการประกอบสร้างความหมายของบทเพลงไทยลูกทุ่งที่มุ่งทำการสื่อสารกับผู้ใช้งานจึงนับว่าเป็นงานศิลปะที่มีความสำคัญและน่าสนใจ ซึ่งยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาวิจัยมาก่อน โดยเฉพาะบทเพลงไทยลูกทุ่งที่แต่งขึ้นมาสำหรับผู้ใช้แรงงาน ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อผู้ใช้แรงงานเป็นอย่างมาก ทั้งเนื้อร้อง ทำนอง ตลอดจนผู้ขับร้องเพลงได้มีการนำเสนอของบทเพลงลูกทุ่งในสื่อต่างๆ ที่นำเสนอออกไปล้วนมีความสำคัญในการศึกษาและวิจัย โดยเฉพาะในด้านการสื่อความหมายถึงสภาพทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของผู้ใช้แรงงาน อันเป็นการเสริมคุณค่าของบทเพลงลูกทุ่งให้โดดเด่นขึ้น

ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ควรจะได้มีการวิจัยถึงวิธีการสื่อความหมายของบทเพลงลูกทุ่งดังกล่าวเพื่อแสวงหาคำตอบที่เป็นประโยชน์ต่อการสื่อสารในวงการเพลงไทยลูกทุ่งและผู้ใช้แรงงาน ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิจัยเรื่อง “การสื่อความหมายของบทเพลงลูกทุ่งที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้ใช้แรงงาน” โดยใช้บทเพลงของศิลปินไมค์ ภิรมย์พร และศิลปินต่าย อรทัย เพื่อให้เกิดองค์ความรู้เชิงวิชาการ อันที่จะเอื้อให้เกิดประโยชน์ในทางการศึกษาค้นคว้า และการนำผลการวิจัยไปใช้ในภาคปฏิบัติต่อไป

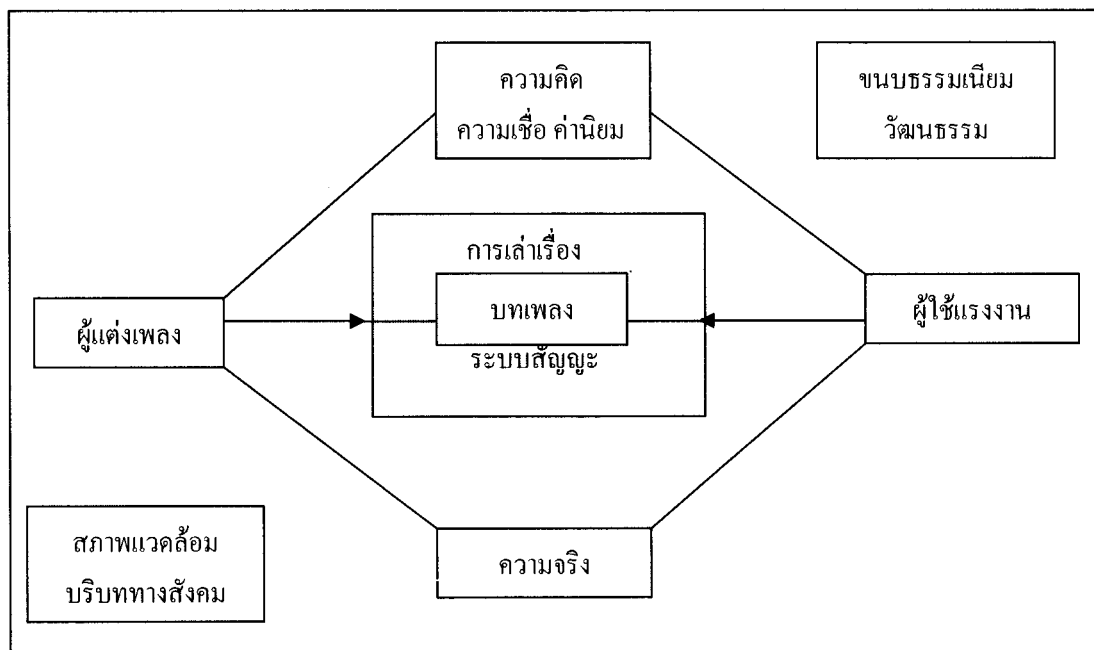
2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อวิเคราะห์วิธีการสื่อความหมายโดยการเล่าเรื่องของบทเพลงลูกทุ่งที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้ใช้แรงงาน

2.2 เพื่อวิเคราะห์วิธีการสื่อความหมายในระบบสัญลักษณ์ของบทเพลงลูกทุ่งที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้ใช้แรงงาน

2.3 เพื่อศึกษาการรับรู้ของผู้ใช้แรงงานถึงการสื่อความหมายของบทเพลงลูกทุ่งที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้ใช้แรงงาน

3. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. ปัญหาการวิจัย

4.1 การสื่อความหมายของบทเพลงลูกทุ่งที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้ใช้แรงงานใช้วิธีการเล่าเรื่องอย่างไร

4.2 การสื่อความหมายของบทเพลงลูกทุ่งที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับผู้ใช้แรงงานใช้วิธีการสื่อความหมายผ่านระบบสัญลักษณ์อย่างไร

4.3 ผู้ใช้แรงงานเข้าใจการสื่อความหมายผ่านวิธีการเล่าเรื่องและความหมายในระบบสัญลักษณ์อย่างไร

5. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะผลงานเพลงของไมค์ ภิรมย์พร และต่าย อรทัย จำนวน 10 เพลง โดยเลือกเฉพาะบทเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับผู้ใช้แรงงานในแง่มุมต่างๆ

ศิลปินสองคนนี้เป็นที่ได้รับความนิยมและยอมรับจากผู้ใช้แรงงาน ทั้งในด้านผลงานเพลงและการดำเนินชีวิตที่เป็นแบบอย่างของผู้ใช้แรงงานในยุคปัจจุบัน เพลงที่ใช้ศึกษาประกอบไปด้วยเพลงต่อไปนี้

- 5.1 ยาใจคนจน (อัลบั้ม ยาใจคนจน พ.ศ.2541)
- 5.2 ขายแรงแตงนาง (อัลบั้ม ขายแรงแตงนาง พ.ศ.2542)
- 5.3 อยากเค็ดดอกฟ้า (อัลบั้ม ทางเบี่ยงอย่าเสียงเดิน พ.ศ.2542)
- 5.4 เหนื่อยไหมคนดี (อัลบั้ม เหนื่อยไหมคนดี พ.ศ.2543)
- 5.5 ผ้าขาวบนป่าช้า (อัลบั้ม ผ้าขาวบนป่าช้า พ.ศ.2547)
- 5.6 ดอกหญ้าในป่าปูน (อัลบั้ม ดอกหญ้าในป่าปูน พ.ศ.2546)
- 5.7 ไทรหาหน่เดื่อ (อัลบั้ม ดอกหญ้าในป่าปูน พ.ศ.2546)
- 5.8 ขอใจกันหนาว (อัลบั้ม ขอใจกันหนาว พ.ศ.2547)
- 5.9 นอนฟังเสียงฝน (อัลบั้ม ขอใจกันหนาว พ.ศ.2547)
- 5.10 กำแพงปริญญ์ (อัลบั้ม ขอใจกันหนาว พ.ศ.2547)

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 การสื่อความหมาย หมายถึง การที่ผู้ประพันธ์เพลงเล่าวิถีชีวิตของผู้ใช้แรงงานโดยใช้ข้อมูลและเหตุผลบางประการผ่านบทเพลง เพื่อสื่อความหมายต่อผู้ใช้แรงงาน

6.2 บทเพลงลูกทุ่ง หมายถึง เพลงที่สะท้อนถึงสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคม มีลักษณะทางภาษาเฉพาะที่เข้าใจง่าย มีบรรยากาศแบบลูกทุ่ง อันประกอบไปด้วย เนื้อร้อง ทำนอง จังหวะและอารมณ์เพลง โดยเน้นเฉพาะบทเพลงที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้แรงงาน

6.3 ผู้ใช้แรงงาน หมายถึง ผู้ที่ใช้แรงงานและกำลังร่างกายในการทำงานเพื่อให้มีรายได้ ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ใช้แรงงานในภาคการก่อสร้าง ภาคโรงงานอุตสาหกรรม และภาคบริการ

6.4 การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่เปิดรับข้อมูลที่ได้มา ทั้งสิ่งที่เห็น สิ่งที่ได้ยิน โดยความตั้งใจที่จะรับข้อมูลนั้นด้วย เพื่อทำความเข้าใจในการสื่อความหมายของข้อมูลหรือสิ่งที่รับรู้

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ผลการศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ในการสร้างสรรค์งานเพลงไทยลูกทุ่งในรูปแบบต่างๆ ต่อไป

7.2 เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการศึกษาเรื่องราวต่างๆ ในทางวิชาการเพลงไทยลูกทุ่ง

7.3 เพื่อดำรงคุณค่าทางศิลปวัฒนธรรมด้านเพลงไทยลูกทุ่งสืบต่อไป